

Ο ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ ΤΟ 2005

της Ξανθής Πετρινιώτη

Με την έναρξη της νέας χρονιάς συνηθίζεται να γίνεται απολογισμός της προηγούμενης. Όλοι οι απολογισμοί εμπειριάζουν δυσκολίες: Με τι κριτήρια να επιλέξει κανείς τα γεγονότα εκείνα που είναι αντιπροσωπευτικά και δείχνουν μια τάση ή είναι μοναδικά αλλά σημαντικά; Και η υποκειμενικότητα του ομιλητή που μπορεί να βλέπει το ποτήρι μισοάδειο ή μισογεμάτο;

Προτίθεται να επιλέξω ένα-δύο γεγονότα από κάθε επίπεδο: το Παγκόσμιο, το Ευρωπαϊκό, το εθνικό και της οργάνωσής μας, τα οποία, κατά την γνώμη μου, σηματοδοτούν τις εξελίξεις για την ισότητα τη χρονιά που πέρασε.

1. Σε επίπεδο διεθνές δεν μπορεί παρά να εστιάσουμε σε δύο γεγονότα.

α) στο γεγονός της συμπλήρωσης 10 χρόνων από την υιοθέτηση της Διακήρυξης της Παγκόσμιας Διάσκεψης Γυναικών του Πεκίνου και της Διάσκεψης Κορυφής του ΟΗΕ το Σεπτέμβριο 2005

και β) της εκλογής γυναικών ως αρχηγών κρατών ή πρωθυπουργών σε αξιοσημείωτο αριθμό.

1. Το διεθνές επίπεδο

α) Η Τέταρτη Παγκόσμια Διάσκεψη για τις Γυναίκες το 1995 ωφελήθηκε από το κλίμα αίσιοδοξίας της πρώτης μεταψυχροπολεμικής περιόδου. Πολλοί διατηρούσαν ελπίδες τότε ότι οι τεράστιοι στρατιωτικοί προϋπολογισμοί για τη διατήρηση των οπλικών ισορροπιών μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων, των Ηνωμένων Πολιτειών και της Σοβιετικής Ένωσης, θα διοχετεύονταν στην ανθρώπινη ανάπτυξη και την σμίκρυνση της ψαλίδας μεταξύ πλουσίων και φτωχών

χωρών καθώς και στην προστασία του περιβάλλοντος και την ιατρική έρευνα για τις μαστιγες της ανθρωπότητας: το AIDS και τον καρκίνο και αρρώστιες της φτώχειας όπως η ελονοσία και η φυματίωση. Υπήρχαν επίσης ελπίδες ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα και η κοινωνική δικαιοσύνη θα προωθούνταν σε παγκόσμιο επίπεδο μέσω και των αυξημένων δαπανών που θα γίνονταν τόσο από χώρες της αναπτυσσόμενης Δύσης όσο και από διεθνείς οργανισμούς όπως ο ΟΗΕ, και η Παγκόσμια Τράπεζα. Αυτές οι προσδοκίες γρήγορα διαψεύστηκαν.

Η παγκοσμιοποίηση έστρεψε τις οικονομικές πολιτικές σε μια τροχιά βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας με νεοφιλελεύθερους όρους: Ιδιωτικοποιήσεις, μείωση του κόστους παραγωγής, συγχωνεύσεις με απολύσεις, απελευθέρωση του εμπορίου. Η όξυνση του οικονομικού ανταγωνισμού χωρίς μέριμνα για τις κοινωνικές επιπτώσεις δεν ήταν άμοιρη εξελίξεων όπως οι τοπικοί πόλεμοι, οι εμφύλιες διαμάχες και η διασπορά τρομοκρατικών χτυπημάτων.

Η ένταση των εξοπλισμών και η στροφή προς την στρατιωτική αντιμετώπιση της τρομοκρατίας μαζί με την μονομερή προσέγγιση των ΗΠΑ έναντι των περιφερειακών και διεθνών προβλημάτων έχουν συμμαχήσει για να εξασθενήσουν την βούληση των κυβερνήσεων και να ελαττώσουν τους πόρους που διατίθενται για την κοινωνική ανάπτυξη και την προαγωγή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το ηθικό κύρος και η δυνατότητα λήψης πρωτοβουλιών του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών έχει τρωθεί ενώ η αποτελεσματικότητα του έχει διαβρωθεί σημαντικά.

Οι συνθήκες που οδήγησαν στην τόσο προωθημένη Διακήρυξη Δράσης του Πεκίνου έχουν συνεπώς, ριζικά

αλλάξει. Αυτό φάνηκε το Σεπτέμβριο του 2005 όταν έγινε η Διάσκεψη Κορυφής, η μεγαλύτερη στην ιστορία του Οργανισμού, όπου συμμετείχαν πάνω από 100 αρχηγό κρατών. Η Διάσκεψη ψήφισε, μετά από μακρές συζητήσεις και δολιχοδρομίες που απείλησαν να καταλήξουν σε φιάσκο, ένα κείμενο το οποίο επιβεβαίωσε την δέσμευση των κρατών στην προώθηση των Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας. (Οι Αναπτυξιακοί Στόχοι έχουν, ως γνωστόν αρκετά σημαντική διάσταση φύλου όπως αυτοί για την εξάλειψη της φτώχειας, την εκπαίδευση και τον αλφαριθμητισμό και άλλους.)

Το κείμενο της Διάσκεψης Κορυφής έχει σημασία για τα δικαιώματα των γυναικών γιατί για πρώτη φορά σε ένα κείμενο **στο οποίο συμφώνησαν αρχηγοί κρατών** συμπεριλαμβάνονται και κάποιες δεσμεύσεις για την ισότητα. Οι ηγέτες υποσχέθηκαν να θέσουν τέλος στην ατιμωρησία των δραστών πράξεων βίας κατά των γυναικών και να εξαλείψουν πρακτικές που ασκούν διακρίσεις. Δεσμεύτηκαν στην επίτευξη του στόχου να εξασφαλιστούν σε όλες τις γυναίκες η πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας της αναπαραγωγής που είχε υιοθετήσει το Πρόγραμμα Δράσης του Καΐρου (Διάσκεψη για τον Πληθυσμό, 1994).

Όμως άλλες προτάσεις της εισήγησης του Γενικού Γραμματέα η οποία διαπνεόταν από μια αρχή: **ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα, η ειρήνη και η ανάπτυξη είναι αλληλένδετα**, δεν έγιναν δεκτές. Ολόκληρο το σχέδιο για τον αποπλισμό απαλείφθηκε ενώ τα μέρη για το παγκόσμιο εμπόριο, την κλιματική αλλαγή, και για την αναδιαμόρφωση του Οργανισμού αδυνάτισαν ενώ **δεν υιοθετήθηκαν** οι προτάσεις για την επίτευξη ισορροπίας των φύλων στη στελέχωση του ΟΗΕ όπως και εκείνες για την αύξηση των πόρων των ειδικευμένων οργανώσεων του για τις γυναίκες.

Και αν ο απολογισμός δεν ικανοποιεί μήπως θα κινητοποιούσε πιο αποτελεσματικά τον Οργανισμό, προς αυτήν την κατεύθυνση, μια γυναίκα Γενική Γραμματέας; Στο τέλος του 2006 λήγει η δεύτερη θητεία του Κόφι Άνναν. Ο ίδιος λέει ότι δεν θα θέσει υποψηφιότητα. Ήδη εδώ και καιρό φεμινιστικές οργανώσεις ανά τον κόσμο καταρτίζουν καταλόγους με δυναμικές γυναίκες που έχουν θητεία σε διεθνείς οργανισμούς ή έμπειρες γυναίκες πολιτικούς που θα μπορούσαν να είναι υποψήφιες. Σ' αυτόν τον κατάλογο φιγουράριζαν μεταξύ άλλων και η Τζόνσον -Σίρληφ της Λιβερίας, η Μισέλ Μπασελέ της Χιλής η Τάρια Χαλόνεν της Φινλανδίας και η Vaira Vike-Freiberga της Λετονίας, αλλά και η Silvia Cartwright, Γενική Κυβερνήτης της Νέας Ζηλανδίας, η Carolina Barco Isakson Υπουργός Εξωτερικών της Κολομβίας και η Leticia Shahani, πρώην Βοηθός του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ και νυν Πρόεδρος της Γερουσίας των Φιλιππίνων.

Το προσωπικό του ΟΗΕ αποτελείται από 37% γυναίκες. Μεταξύ των υψηλόβαθμων αξιωματούχων του Οργανισμού που θα μπορούσαν να εκλεγούν είναι και Louise Arbour, Καναδέζα, η οποία είναι η Ύπατη Αρμοστής για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, η Elizabeth Odio Benito της Κόστα Ρίκα, που είναι Αντιπρόεδρος του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, η Mervat Tallawy της Αιγύπτου που είναι Εκτελεστική Γραμματέας της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τη Δυτική Ασία, η Thoraya Obaid της Σαουδικής Αραβίας, Εκτελεστική Διευθύντρια του Ταμείου των Η. Ε για τον Πληθυσμό και άλλες. Ίσως η εκλογή γυναίκας Γενικού Γραμματέα να έχει

περισσότερο συμβολική αξία. (Ο στόχος να εκλεγεί γυναίκα Γ.Γ. πάντως έχει υιοθετηθεί και από το Ευρωπαϊκό Λόμπυ Γυναικών το οποίο ξεκίνησε τη σχετική καμπάνια. Μια από τις δράσεις είναι η πίεση προς τους εκπροσώπους των μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας -τους πέντε μόνιμους και τους μη-μόνιμους-. Μεταξύ των μη μόνιμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας για το 2006 είναι και η Ελλάδα. Συνεπώς η πίεση μπορεί να κατευθυνθεί και προς την κυβέρνηση και τον Πρεσβευτή μας στα ΗΕ.)

β) Το δεύτερο γεγονός, το οποίο επεσήμαναν και πολλά ΜΜΕ, ήταν η εκλογή γυναικών ως πρωθυπουργών ή αρχηγών κρατών σε αξιοσημείωτο αριθμό. Η Άνγκελα Μέρκελ Καγκελάριος της Γερμανίας, η Maria do Carmo Silveira, Πρωθυπουργός στα νησιά Σαν Τομέ και Πρίνσιπε, πρώην Πορτογαλική αποικία έξω από τις ακτές της Δυτικής Αφρικής, η Έλλεν Τζόνσον - Σίρληφ, Πρόεδρος στη Λιβερία -πρώτη γυναίκα εκλεγμένη αρχηγός κράτους στην Αφρική- η Μισέλ Μπασελέ, Πρόεδρος στη Χιλή, η Τάρια Χαλόνεν Πρόεδρος στη Φινλανδία για δεύτερη θητεία, Οι πέντε ηγέτιδες παρουσιάζουν και ασυνήθιστα βιογραφικά: Η Μέρκελ είναι διαζευγμένη, ξαναπαντρεμένη, άτεκνη και η πρώτη αρχηγός κράτους της Γερμανίας που μεγάλωσε στην ανατολική Γερμανία. Η Μπασελέ, γιατρός, είναι άγαμη μητέρα και πρώην πολιτική κρατούμενη. Η Τζόνσον-Σίρληφ είναι διαζευγμένη πολύτεκνη και γιαγιά 68 χρόνων. Η Silveira είναι νεότατη, 45 ετών, και ήταν μέλος του Προεδρείου του Κινήματος για την Απελευθέρωση του Σαν Τομέ αλλά και Διοικητής της Κεντρικής Τράπεζας για 6 χρόνια. Η Halonen της Φινλανδίας, εργατολόγος και δικηγόρος ηλικίας 62 ετών, έχει ακολουθήσει μια κλασική κοινοβουλευτική καριέρα έχοντας περάσει και από τα Υπουργεία Δικαιοσύνης και Εξωτερικών.

Οι πέντε κυρίες προστέθηκαν στις άλλες έξι που είχαν εκλεγεί τα προηγούμενα χρόνια: την Luisa Dias Diogo, Πρωθυπουργού της Μοζαμβίκης (2004), της Begum Khaleda Zia, Πρωθυπουργού της Bangladesh (2001), της Gloria Macaragal-Arroyo, Εκτελεστικής Προέδρου και Προέδρου του Υπουργικού Συμβουλίου στις Φιλιππίνες (2001), της Helen Clark, Πρωθυπουργού της Νέας Ζηλανδίας από το 1999, της Vaira Vike-Freiberga, Προέδρου της Βαλτικής Δημοκρατίας της Λετονίας από το 1999 και της Mary McAleese, Προέδρου της Ιρλανδίας από το 1997.

Πέντε εκλεγμένες στα ύψιστα αξιώματα σε ένα χρόνο σε σύγκριση με μόλις έξι στα προηγούμενα επτά χρόνια μπορεί να δείχνει μια εντυπωσιακή επιτάχυνση στις πολιτικές προοπτικές των γυναικών παγκοσμίως. Όμως μόλις 6.960 γυναίκες έχουν εκλεγεί στα εθνικά Κοινοβούλια ή το 16,1% των βουλευτών, σύμφωνα με την Παγκόσμια Διακοινοβουλευτική Ένωση (Inter-Parliamentary Union) της Γενεύης. **Είναι, λοιπόν, η εκλογή των πέντε γυναικών μια τάση ή απλά μια σύμπτωση;** Το μέλλον θα δείξει καθώς έχει αναζωπυρωθεί διεθνώς η συζήτηση για την αποτελεσματικότητα της εφαρμογής ποσοστώσεων για την αύξηση της εκπροσώπησης των γυναικών στα πολιτικά κέντρα των αποφάσεων.

2. Η Ευρωπαϊκή Ένωση

Σε Ευρωπαϊκό επίπεδο το 2005 δεν παρουσίασε εξαιρετικές κατακτήσεις για την ισότητα των φύλων. Πρώτα απ' όλα η Συνταγματική Συνθήκη απορρίφθηκε το Μαΐο από

τους Γάλλους και τους Ολλανδούς στα σχετικά δημοψηφίσματα. Περιείχε ένα άρθρο που καθιέρωνε την ισότητα των φύλων ως αξία της Ένωσης μαζί με την δημοκρατία, τις ατομικές ελευθερίες για το οποίο δόθηκε μεγάλη μάχη εντός και εκτός της Διακυβερνητικής Διάσκεψης.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε στις 8 Μαρτίου, Παγκόσμια Ημέρα των Γυναικών, την πρόθεσή της να θεσμοθετήσει και να χρηματοδοτήσει ένα *Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων* το οποίο θα είναι πρωτίστως ερευνητικός φορέας και θα υποστηρίζει τα κράτη-μέλη στην προαγωγή των πολιτικών ισότητας.

Η Επιτροπή δημοσιοποίησε την τελευταία Έκθεση για την Ισότητα.

Σύμφωνα με αυτήν η ψαλίδα των αμοιβών έχει παραμείνει η ίδια αλλά καταγράφονται πρόοδοι στην απασχόληση των γυναικών και στην εκπαίδευση. Το οξύ πρόβλημα της εναρμόνισης της εργασιακής και οικογενειακής ζωής ταλανίζει πολλές γυναίκες εμποδίζοντας τις να συμμετάσχουν στην αγορά εργασίας στο επιθυμητό βαθμό και δημιουργώντας προβλήματα στη συνταξιοδότηση τους. Οι γυναίκες με μικρά παιδιά εξακολουθούν να έχουν μικρότερη συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό. Το μεγάλο μέρος της οικιακής εργασίας εξακολουθεί να γίνεται από τις γυναίκες και η απουσία ποιοτικών και οικονομικών υπηρεσιών φροντίδας για τα νήπια και τα παιδιά αλλά και για τους ηλικιωμένους εμποδίζει τις γυναίκες να απολαύσουν ισότιμη πρόσβαση τόσο στην απασχόληση όσο και στη δημόσια ζωή. Η Έκθεση της Κομισιόν όμως δεν ασχολείται με σημαντικά ζητήματα όπως η διασφάλιση μιας οπτικής φύλου στη χάραξη της οικονομικής πολιτικής, της πολιτικής εμπορίου και της πολιτικής αναπτυξιακής συνεργασίας.

Ίσως η πιο σημαντική εξέλιξη για την ισότητα στην Ένωση, αν και ανησυχητική, είναι η κυοφορούμενη αλλαγή οπτικής για θέματα ισότητας. Το 5^ο Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα Δράσης της Στρατηγικής Πλαισίου για την Ισότητα παρατάθηκε για ένα ακόμη χρόνο και λήγει το 2006. Η πρόθεση που διαφαίνεται είναι οι πολιτικές ισότητες των φύλων να ενταχθούν σε ένα πρόγραμμα το οποίο θα αντιμετωπίζει όλες τις μορφές ανισότητας και διακρίσεων (όπως λόγω φυλής, θρησκείας, εθνότητας, σεξουαλικής προτίμησης κ.λπ.) και να μην υπάρχουν ξεχωριστές δράσεις για την ισότητα των φύλων.

3. Στην Ελλάδα

Σε **εθνικό επίπεδο**, το αδιαμφισβήτητο σημαντικότερο γεγονός ήταν η συγκρότηση Επιτροπής για την κατάθεση προτάσεων για την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας και η κατάθεση Σχεδίου Νόμου από το Υπουργείο Δικαιοσύνης.

Σύμφωνα με έρευνα της Παγκόσμιας Τράπεζας **για τις τρεις γυναίκες θα υποστεί κατά τη διάρκεια της ζωής της κάποια μορφή βίας**. Η στατιστική συχνότητα της άσκησης βίας τη αναδεικνύει ως αίτιο θανάτου εξίσου σημαντικό με τον καρκίνο και πιο σημαντικό από τα τροχαία ατυχήματα και την ελονοσία.

Η Έκθεση της Επιτροπής του ΟΗΕ για την Εξάλειψη των Διακρίσεων σε βάρος των γυναικών, συνέστησε την υιοθέτηση νομοθεσίας για την ενδοοικογενειακή βία και τη βία κατά συνοικούντων προσώπων και την λήψη μέτρων ευαισθητοποίησης της κοινωνίας μέσω των ΜΜΕ και των

εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Στην ίδια κατεύθυνση κινείται και η Σύσταση που απηύθυνε στην Ελλάδα η **Επιτροπή Ανθρώπινων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ, στις 31 Μαρτίου 2005**, να προωθήσει συγκεκριμένα νομοθετήματα για την ενδοοικογενειακή βία.

Το ελληνικό σχέδιο νόμου μπορεί να "πατήσει" πάνω σε μια σειρά νομοθετημάτων, μια πληθώρα ερευνών, οι οποίες παρουσιάζουν όψεις του φαινομένου και βεβαίως στις **προτάσεις που κατέστρωσε η ειδική Επιτροπή Εμπειρογνομόνων** που συστάθηκε προς τούτο από τη Γενική Γραμματεία Ισότητας. Ο κριτικός σχολιασμός για τη φιλοσοφία και τις ειδικές διατάξεις του Σχεδίου δεν έχουν ολοκληρωθεί. Ο Σύνδεσμος και άλλες οργανώσεις έχουν καταθέσει σχόλια ή ακόμα επεξεργάζονται το κείμενο ενώ η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, η οποία εκ του νόμου υποχρεούται να εκφέρει γνώμη έχει και αυτή αποφανθεί. Αυτό που είναι πάντως κοινά αποδεκτό είναι ότι η ενδοοικογενειακή βία πρέπει να βγει από την ιδιωτική σφαίρα και να αποτελέσει αντικείμενο ολοκληρωμένης πολιτικής η οποία θα λαμβάνει υπόψη της την **έμφυλη διάσταση** αυτής της μορφής βίας και των ιδιότυπων συνθηκών άσκησης της μέσα στο σπίτι από το σύζυγο ή σύντροφο. Αποφασιστικός παράγοντας επιτυχίας είναι η **δέσμευση οικονομικών πόρων** για την επιτυχή αντιμετώπιση των συνεπειών στα θύματα, την εκπαίδευση των εμπλεκόμενων φορέων και την ευαισθητοποίηση της κοινωνίας και των μέσων ενημέρωσης για το φαινόμενο.

4. Ο Σύνδεσμος πάει καλά

Καταλήγω, με τον **απολογισμό του Συνδέσμου**. Εκτός από τις τακτικές δραστηριότητες όπως η έκδοση του περιοδικού, η απονομή του Βραβείου Γυναικείας Κοινωνικής Προσφοράς *Αλίκης Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου*, το 2005 διοργανώσαμε την ημερίδα για την εναρμόνιση επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής, και τις διαλέξεις στα τοπικά Τμήματα. Αλλά αδιαμφισβήτητο το μεγάλο γεγονός για το Σύνδεσμο το 2005 ήταν η **απόκτηση της καινούργιας Στέγης** του στην οδό Σκουφά 60. Τα νέα γραφεία πολύ μεγαλύτερης έκτασης, διαθέτουν μια θαυμάσια αίθουσα διαλέξεων, έναν ειδικό χώρο για το Κέντρο Τεκμηρίωσης και Μελετών Γυναικείων Προβλημάτων «ΚΕ.ΤΕ.ΜΕ.» και έναν άλλο για το Συμβουλευτικό μας Τμήμα που δέχεται κάθε χρόνο δεκάδες γυναίκες που αναζητούν νομικές συμβουλές και ψυχολογική υποστήριξη. Η αγορά και η ανακαίνιση αυτού του διαμερίσματος κατέστη δυνατή από μια δωρεά της Επίτιμης Προέδρου μας της Αλίκης Μαραγκοπούλου. Με τη νέα αυτή στέγη μας δίνεται η υποδομή ώστε να γίνει πιο εύκολος και αποτελεσματικός ο προγραμματισμός δραστηριοτήτων και συγκέντρωση των μελών και των φίλων μας.

Εναπόκειται λοιπόν σε μας να συνεχίσουμε την παράδοση του Συνδέσμου και να βρούμε τρόπους να περάσουμε το μήνυμα και στις νεότερες γενιές γυναικών ότι οι συλλογικότητες μπορούν να επηρεάσουν τη ζωή μας και ότι είναι καλύτερα να είναι κανείς ενεργός πολίτης και να αντιστέκεται ακόμα και αν τα εμπόδια φαίνονται ενίοτε ανυπέρβλητα. Το παρελθόν του Συνδέσμου μας υποχρεώνει να μην εγκαταλείψουμε τον αγώνα ιδιαίτερα σε εποχές που ο ατομικισμός και η απάθεια τείνουν να γίνουν στάση ζωής των περισσότερων.